кутастої, форма основи плоду – тупа. Плоди темно-зелені з шипиками. Ребра та борозенки відсутні. Основний колір шкірки у фазі фізіологічної стиглості – жовтий. Загальна урожайність – 20,5 т/га, вміст сухої речовини у плоді – 5 %, тривалість періоду від повних сходів до початку споживчої стиглості – 30 діб, період плодоношення – 50 діб. Сорт рекомендований для вирощування у закритому ґрунті.

Таким чином, ринок сортів рослин у 2016 році поповнився новими перспективними сортами огірка посівного. Більшість сортів іноземної селекції: чеської та голландської (Рійк Цваан, Нунемс, Моравосід, Монсанто).

УДК 633.85.78 (477)

Коваленко А. М.

Інститут зрошуваного землеробства НААН, с. Наддніпрянське, м. Херсон, 73483, Україна, e-mail: izz.ua@ukr.net

РЕАКЦІЯ РІЗНИХ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ НА ПОСУШЛИВІ УМОВИ ПІВДЕННОГО СТЕПУ

Соняшник у Південному Степу займає значні площі посіву. Так, у 2015 році площі його посівів у Херсонській області складали 300,4 тис. га, що становить 16,9 % у структурі посівних площ, у Миколаївській – 476,2 і 28,0, в Одеській – 416,4 тис. га та 20,1 % відповідно. Проте врожайність його досить низька – 16,2, 19,7 та 18,1 ц/га відповідно, що значно нижче, ніж у Північному Степу – 20,5 ц/га та по Україні вцілому – 21,7 ц/га. Це має як об'єктивні причини – посушливість клімату, так і суб'єктивні – недотримання технології вирощування та не зовсім вдалий добір посухостійких сортів і гібридів.

У зв'язку з цим у 2014–2015 рр. на дослідному полі Інституту зрошуваного землеробства НААН на темно-каштановому ґрунті провели дослідження з визначення реакції 29 нових гібридів соняшнику вітчизняної селекції на умови зволоження. Погодні умови в роки дослідження були різними. У 2014 р. запаси продуктивної вологи у метровому шарі ґрунту на час сівби соняшнику становили 72,2 мм, а опади за період його вегетації – 142,7 мм. У 2015 р. ці показники були практично у два рази більшими – 142,7 і 246,6 мм.

У посушливому 2014 році врожайність практично усіх гібридів була у 2–3 рази нижчою, ніж у вологому 2015 році. Вона коливалась у межах 0,66–2,14 т/га залежно від гібридів. Проте навіть за таких посушливих умов гібриди 'Форсаж' (Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва) та 'Приз' (Інститут олійних культур) забезпечили врожайність понад 2 т/га – 2,14 і 2,10 т/га. Менше 1 т/га була врожайність гібридів 'Каменяр', і 'Кирило' (ІОК) та 'Зубр' і 'Авангард' (СГІ–НЦНіС). У решти гібридів вона була на рівні 1,06–1,78 т/га.

У вологому 2015 р. врожайність усіх гібридів соняшнику збільшилась на 0,54–3,18 т/га порівняно з сухим 2014 р. При цьому різні гібриди неоднаково реагували на поліпшення вологозабезпечення. Так, найбільшу прибавку (3,08–3,15 т/га) забезпечили гібриди 'Каменяр' і 'Кирило', у яких урожайність у 2014 році була найнижчою. Найменший приріст урожаю насіння (менше

1 т/га) була в гібридів ‘Ясон’, ‘Декан’ і ‘Форсаж’ (ІР) та ‘Приз’ (ІОК) – 0,54–0,98 ц/га. У решти гібридів вона знаходилась у межах 1,10–2,44 т/га.

Найвищу врожайність насіння у вологому році сформували гібриди соняшнику ‘Борей’ (3,57 т/га), ‘Тайм’ (3,88 т/га), ‘Сайт’ (3,89 т/га) і ‘Ватсон’ (4,12 т/га) селекції Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр’єва, ‘Купець’ (3,84 т/га) і ‘Кирило’ (3,84 т/га) селекції Інституту олійних культур, ‘Арциз’ (3,50 т/га) селекції Селекційно-генетичного інституту.

Таким чином, за результатами досліджень можна стверджувати, що у роки з запасами продуктивної вологи в метровому шарі ґрунту на час сівби соняшнику меншими за 100 мм перевагу слід віддати гібридам ‘Форсаж’ і ‘Приз’, а в роки, коли вони вищі за 100 мм – краще висівати гібриди ‘Борей’, ‘Тайм’, ‘Сайт’, ‘Ватсон’, ‘Купець’, ‘Кирило’ та ‘Арциз’.

УДК 631.562.32:527.1

Костенко Н. П.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна, e-mail: Kostenko_np@ukr.net

НАУКОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЇ ГЕРБАРНИХ ЗРАЗКІВ ЗАГАЛЬНОВІДОМИХ СОРТІВ РОСЛИН

Роль гербаріїв у виконанні та осмисленні наукових досліджень важко переоцінити. Ще Карл Ліней вказував, що «гербарій має переваги за будь-яке відображення і є необхідним кожному ботаніку». Як вказував Скворцов О. К. (1977), властивість гербарного зразка, що відрізняє його, наприклад, від лабораторного обладнання, – це те, що цей зразок не старіє морально, продовжуючи служити науці необмежено довго. Дійсно, гербарні колекції є найточнішою основою для історичного аналізу флори. Однак, як і кожна жива колекція, вони вимагають від науковців не лише усвідомлення на сучасному рівні розвитку науки, але й пошуку того, на що могли не звернути увагу попередні дослідники.

Далеко не будь-яке зібрання сухих рослин є гербарій. Гербарій – це колекція зібраних сухих рослин, які відповідають певним вимогам. Будь-яка гербарна колекція має цінність, якщо вона належним чином зібрана, оформлена і доступна для наукового використання. Формування колекції гербарних зразків загальновідомих сортів рослин це послідовний, об’ємний і трудомісткий процес, який вимагає великих затрат часу та ручної праці. ЇЇ не можна створити зразу, за 3 або 5 років, навіть за наявності найсприятливіших умов і матеріальних можливостей. Тому колекція гербарних зразків потребує постійного збереження та поповнення.

Цілі і задачі гербаріїв досить різноманітні. У сучасній науці гербарій використовується для досліджень морфології рослин, їх екологічної, географічної та індивідуальної мінливості. Кожний гербарний зразок неповторний. Ця неповторність зближує гербарій з такими установами, як архіви, архівації, флористичні банки.